

Drábek, Pavel

Eva Stehlíková : kolegyně, odbornice, učitelka

Theatralia. 2021, vol. 24, iss. 1, Supplementum, pp. 11-13

ISBN 978-80-210-9922-7

ISSN 1803-845X (print); ISSN 2336-4548 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/TY2021-S-16>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/144225>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Eva Stehlíková: kolegyně, odbornice, učitelka

Pavel Drábek

Eva Stehlíková, jejíž souborná bibliografie tu vychází, byla ojedinělá osobnost, jak nazývají ti, kteří měli štěstí se s ní setkat coby učitelkou, odbornicí či kolegyní. Tato stručná stať se pokusí postihnout a uchovat, v čem její jedinečnost spočívala. Po stránce odborné, vědecké a profesní je značná část její výjimečnosti uchována právě v bohatém publikačním díle, a čtenář díky této bibliografii získává návštěví, kudy a jak se jejích publikovaných prací dobrat a tak se s touto myslí nadále setkávat. Vedle toho je tu i stránka lidská, kterou uchovává nutně chátrající paměť jejích spolupracovníků, přátel, známých a samozřejmě studentů. O této stránce asi není možné dostatečně psát – sentimentalita a nostalgie by byla ve spojení s Evou Stehlíkovou značně nepatřičná. Bolestně je nutné se smířit s tím, že tato lidská jedinečnost s člověkem odchází, když obohatila svět kolem sebe, a s pomíjející lidskou pamětí mizí. Tato stať o její postizení usilovat nebude, ale zaměří se na několik poznámek ze sféry *vědění*, které tu uchovat lze a které snad i nadále může inspirovat i čtenáře, který se s Evou Stehlíkovou jako člověkem nesetkal.

Toto přísné dělení na sféru osobní a sféru profesionální je v duchu práce Evy Stehlíkové a patřilo k velmi podstatným rysům její osobnosti. Ke svým kolegům a studentům měla vždy osobní a vlastně jedinečný lidský vztah, a zároveň tento vztah udržovala v rovině profesionální – tedy nezabarvovala ho subjektivními zálibami. Tyto vztahy byly kolegiální a stály odděleně od vztahů přátelských. Snad v tom bylo dědictví pohnuté a morálně zdegenerované společnosti komunistické totality, která si na člověku pro zachování vlastní integrity a duševního zdraví vynutila takovou přísnou rozlukou mezi životem veřejným a chráněným soukromím. U Evy Stehlíkové to ovšem byla obdivuhodná lidská bohatost, která každého člověka brala v jeho prostředí a rámci, aniž by společenské hranice kompromitovala. Eva si to velmi dobře uvědomovala a nenásilně tyto nuance nabízela k nahlédnutí i svým studentům.

Jako *pars pro toto* poslouží zdánlivá drobnost. Teprve s odstupem let vyšlo najevo, jak důsažný a lidsky promyšlený byl například její magisterský kurz *Nejistá hranice*, který vyučovala na jaře 2010. Lapidární popis ohlašuje:

Na konci tohoto kursu má být student schopen vnímat umělecké žánry a druhy v jejich proměnlivosti a nedourčenosti. Měla by být zvýšena jeho citlivost pro nalézání latentní performativnosti všech žánrů, které se běžně jeví jako stabilní. Měl by hledat a nalézat souvislosti mezi verbálním a vizuálním.

Jednotlivé probírané případové studie se zabývaly mezními divadelními formami – divadlem poezie, kabaretem, aristofanovskou komedií – ale hlubší estetická či filozofická otázka se vznášela nad vymezením identity uměleckého žánru, tvaru i samotného umělce. Nejspíše v souvislosti s tímto pátráním jsme k doporučené literatuře přidávali knihu Giorgio Agambena *Homo sacer* o mezní zkušenosti člověka a hranicích lidství tváří v tvář nelidské krutosti holokaustu. Ani Agambena, ale ani Primo Leviho, o kterého šlo nemenší měrou, jsem tou dobou prakticky neznal, a ačkoli jsem se kurzu neúčastnil, ono soustředěné dotazování, které tehdy nepočtená hrstka studentů provozovala, zasáhlo daleko za hranice vlastní výuky a nastolilo etický prostor, který se ptal po hranicích mezi veřejným, osobním a lidským. Z odkazu tohoto předmětu jsme pak těžili delší dobu – a vlastně doposud. Kurz samotný byl vymezen nejistou časovou i osobní hranicí a jeho profesní téma dlouhodobě působilo i ve sféře osobní. Zároveň se na tomto příkladu dá ilustrovat záumná pedagogická metoda Evy Stehlíkové – která by se dalo přiměřit k evangelijnímu „Nic není skrytého, aby to jednou nebylo zjeveno, a nic nebylo utajeno, leč aby vyšlo najevo. Kdo má uši k slyšení, slyš!“ (Marek 4,22–23). Eva prakticovala, co sama říkala. Tvrdila: jako učitelé stejně nemůžeme nikoho nic doopravdy naučit, můžeme jen jiné nechat nám koukat přes rameno. Kurz Nejistá hranice v tom stál jako příkladný vzor.

Vůči své publikační činnosti byla Eva vždy poměrně sardonická. Ne že by snižovala vědeckou a vědomostní hodnotu toho, co napsala – naopak to pokládala za nutné penzum, které napsala pro své studenty a čtenáře k samostudiu. Dobře ovšem věděla, že litera zabíjí, ale duch oživuje, a netajila se jistou skepsí nad tím, jestli lidé tyto publikace vůbec čtou. Nebylo v tom generační hořekování nad úpadkem jako spíš povzdech nad tím, jestli skutečně stále je k nalezení zvědavost a lačnost po poznání.

Snad také proto za svůj největší odkaz pokládala své studenty, které za dvě relativně krátká, sedmiletá údobí vychovala. Právě v pedagogickém odkazu spočívá jeden z nejpřednějších rysů její osobnosti i její činnosti. Míra péče a obětavosti, jakou Eva Stehlíková věnovala svým žákům a studentům, byla skutečně jedinečná – a to nejen v českém prostředí, ale i v měřítku mezinárodním. Tak se stalo, že za těch čtrnáct let pedagogické činnosti, a to především na brněnské divadelní vědě, Eva vychovala celou generaci teatrologů a zanechala po sobě odkaz, který v českém prostředí nemá obdoby. Když pak kolem roku 2014 odcházela z katedry, přesvědčovala nás o tom, že teď už může odejít do důchodu, protože všechno, co umí, už po ní můžou učit jiní. Česká teatrologie měla a má velké učitele, ale žádný neobstojí ve srovnání s Evou, která v každém z okruhů své expertizy – od antického divadla, přes středověké latinské, lumírovské drama, až po Laternu magiku, moderní recepci antiky a v neposlední řadě překlad klasických textů – vychovala alespoň jednoho suverénního a mezinárodně etablovaného odborníka.

Za tímto jedinečným odkazem stála nejen nebývalá péče a obětavost, ale také důslednost a rigorózní kritéria, která na vědeckou práci kladla. Eva ovšem nestála o nohsledy, zaslepené papouškovače dřevních pravd, ale o autonomní badatele, kteří přistupují k problémům po svém a důkladně. Ve svých vzpomínkách, které s ní pro Český rozhlas 3 v roce 2016 natočila Vltava Alena Zemančíková, Eva poznamenává, jak své žáky upozorňovala – pokud na vás četba nezanechala žádné následky, tak jste to studovali úplně zbytečně. Anebo že škola neznamená učit se o divadle. Škola znamená učit se myslet.

To je ovšem pedagogická činnost jiného druhu, než je obvyklé. Je to škola zvědavosti a vědecké úplnosti – a to jak úplnosti ve smyslu důkladné práce, ale i ve smyslu osobního, intelektuálního a v neméně míře i citového a duchovního růstu, který je nezbytný pro poznání a jeho proměnu porozumění světu kolem nás. Na oné cestě za poznáním jsme ostatně každý sám, a tak jako nám učitel může jen nabízet pohled přes rameno, tak ani nemůžeme hledat pravdu stopováním cizích šlépějí. Společenství odborných přátel na této cestě spíše pomůže povzbuzením a právě společenstvím v naší hledáčské osamělosti a samotě. Co takové společenství obnáší, věděla Eva dobře a povzbudit dokázala účinně: před leteckou cestou nervózního kolegu uklidňovala maximou, která se tradovala v Akademii – nemějte obavu: žádný učený z nebe nespad. Nebo mnohé z nás otálející s dokončováním publikací ponoukala: to je všechno moc hezké, ale kde je hrome ta knížka? Případně: pospěšte si, ať se té vaší dizertace dožiju – a na odpověď, že alespoň má motivaci vydržet, opáčila: Zas tak moc o to nestojím. I v těchto pobídkách tkvěla Evina jedinečnost: všechno má svůj rámec a všechno má svůj čas, a zveličovat nebo zvěčňovat své osobní úsilí je v řádu světa pošetilé. S určeným časem je potřeba naložit účelně a smysluplně – měřítko našeho hledáčského (vědeckého, badatelského a tvůrčího) úsilí není osobní, ale zapadá do vyššího řádu. Eva v tom byla vzorem: ještě musím udělat toto, říkala – a je obdivuhodné a příkladné, kolik po sobě zanechala, jak ve sféře publikací, tak ve sféře lidské.

Pro své kolegyně a žáky – a doufejme, že i pro čtenáře této bibliografie – je Eva jedinečným vzorem ještě v něčem, co to všechno přesahuje. Uchovávala svobodomyšlnost, zvědavost a radost nejen z nového poznání, ale i z překonání vlastních omylů a překonaných domněnek – a v tom byla čistý intelektuál v tom nejlepší slova smyslu. Eva vždy radostně ohlašovala, jak jsme si my (jako obor a společenství) vždycky něco mysleli, než nám ten či ten kolega krásně vysvětlil, jak se to s tím doopravdy má. Stávala se tak zosobněním intelektuální svobody a jakýmsi středobodem vědomostního společenství, které je lačné poznání, chce se neustále učit – a to jak věci vědecké, tak i věci lidské – a tím se zdokonalovat ve vztahu ke světu, ve kterém žijeme a pracujeme.

Za tento jedinečný odkaz a osobní vzor jsme jako její vědomostní společenství hluboce vděční. Udržovat ho svobodný, zvědavý, lačný poznání a svěží – to už je na čtenáři této bibliografie.

Hull, 25. června 2021

